

Samo Rugelj

SAMO MOČNI PREŽIVIJO

Samo Rugelj

**SAMO MOČNI
PREŽIVIJO**

roman

UMco

Ljubljana 2023

Samo Rugelj
SAMO MOČNI PREŽIVIO

© za besedilo Samo Rugelj
© za knjižno izdajo UMco, d. d., 2023
Vse pravice pridržane.

Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Za založbo: Samo Rugelj

Knjigo uredila: Renate Rugelj
Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba
Fotografije na naslovnici in v notranjosti: osebni arhiv
Zemljevid: Copyright © Free Vector Maps.com
Oblikovanje ovitka: Žiga Valetič
Postavitev: Aleš Cimprič
Tisk: Camera, d. o. o.
Naklada: 600 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2023

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-31

RUGELJ, Samo

Samo močni preživijo : roman / Samo Rugelj ;
[fotografije v notranjosti osebni arhiv]. - 1. natis.
- Ljubljana : UMco, 2023

ISBN 978-961-7136-79-1
COBISS.SI-ID 165905411

UMco, d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

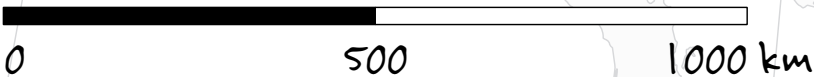
Za N. in cesto, ki je pred nama

»Divjina. Beseda sama je glasba.«
– Edward Abbey, *Dragocena puščava*

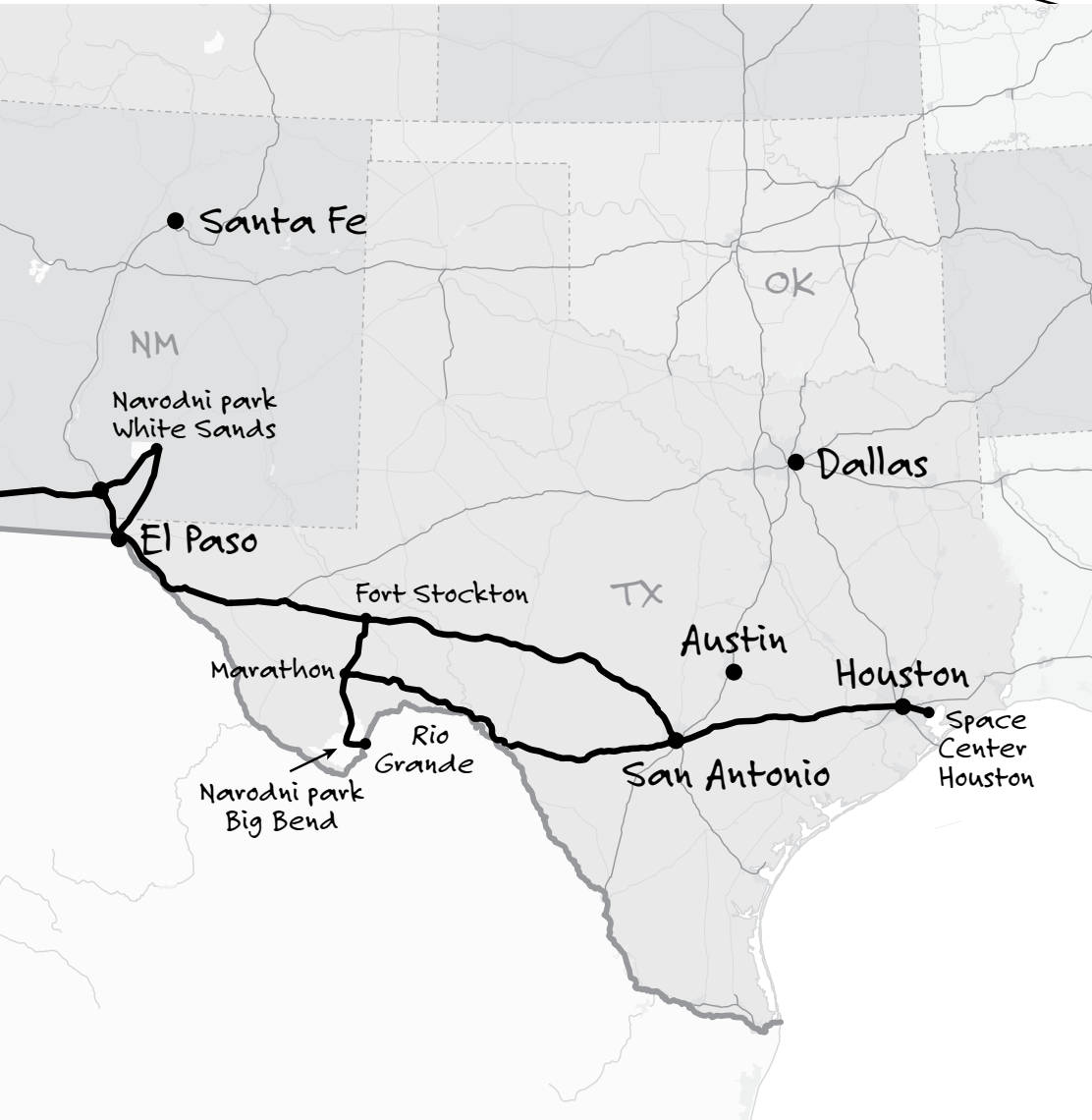
Legenda:

- cestno potovanje
Sebastjana in Žana

120° W

Zemljevid
ZDA

Spoštovani,

moje ime je Žan Ropret in sredi ameriške divjine se nama je z očetom zgodilo nekaj nepredstavljivega. To je moja zgodba.

Pošiljam vam jo, ker se mi zdi, da imate radi ameriško naravo. Lahko jo objavite, če želite. Zraven je tudi nekaj fotografij. Ne bom vas tožil zaradi avtorskih pravic. 😊

Ko jo boste prebrali, boste vedeli, zakaj jih ne bi mogel uveljavljati. Bodite dobro. Jaz sem.

Lep pozdrav Žan Ropret

Teh nekaj stavkov je bilo napisanih na belem listu vrh papirnatega svežnja, ki sem ga pred časom dobil v uredništvo založbe. Vmes je bilo vsake toliko tudi nekaj fotografij. Pogledal sem na pisemsko ovojnico. Pisalo je, da je bila poslana iz Ljubljane.

Seveda sem Žana Ropreta najprej *poguglal*, vendar brez uspeha, kar mi je dalo misliti, da gre morda za psevdonim. Mogoče pa ga naš moderni veliki brat zaradi njegove mladosti še ni našel.

Sprva sem papirje mislil vreči stran ali jih vsaj zatlačiti v najbližji predal, kjer je že bilo stisnjenih cel kup rokopisov, ki

sem jih dobil ob različnih priložnostih. Fanta nisem poznal, premagala pa me je radovednost, saj me nove zgodbe vedno zanimajo, zato sem hitro obrnil list in začel brati. Kakšno reč sem mimogrede popravil, kaj preobrnil, kakšno besedo podčrtal, dopisal mednaslove, kako malenkost pa dodal, da je pripoved bolj jasno tekla.

Popravki so bili minimalni. Rokopis je v sebi nosil pristnost, nek poseben čar, ki bi gotovo razvodenel, če bi ga začel prikrojevati po svoje.

V nekaj urah sem ga prebral do konca, se naslonil nazaj, si pretegnil hrbet in začel resno razmišljati o njegovi objavi. Se je vse to res zgodilo ali pa je bilo to, kar sem prebral, preprosta izmišljija, s katero me kdo skuša preizkusiti? Pretehtal sem še nekaj možnosti in se odločil.

To je Žanova zgodba.

S. R.

PRVI DEL
GOLI V SEDLU

PRVI ALI ROJSTNI DAN

»Predvsem bodi junak svojega življenja, ne žrtev.«

- Nora Ephron

1

»Sine, sprememba načrta!« sem videl jutranje sporočilo, ki mi ga je poslal oče.

Pomel sem si oči.

Čez dva dni sva imela napovedan odhod v Ameriko. Samo midva. Oče in jaz. Njegovo darilo za mojih osemnajst let. »Jaz in ti in cesta,« me je nanj povabil pred meseci. Ves je žarel. Seveda nisem mogel reči ne.

Njegov načrt je bil preprost. Z majhno prtljago, je razgreto razlagal, se bova v Los Angelesu takoj po popoldanskem prihodu vkrcala v enega tistih standardnih ameriških poltovornjakov in se odpeljala naravnost v Las Vegas ter v tem bleščečem in kičastem mestu preživela dan ali dva. Potem bova odšla do Mrtve doline, vse do Badwaterja, ki leži skoraj sto metrov pod morsko gladino, se nekaj časa potepala tam naokoli po

puščavi, kjer je februarja še znosna temperatura, potem pa podaljšala do Velikega kanjona in se morda spustila do reke Colorado. Ob vračanju v Los Angeles pa se bova sprehodila po bulevarju zvezd, si od blizu ogledala napis Hollywood, na koncu odšla še v kino, da bom kak ameriški film končno videl tudi v Ameriki, potem pa odletela nazaj, kjer bom teden dni kasneje spet trdno in varno pristal v šolski klopi.

»En teden, sine!« mi je s tako vznesenimi besedami promoviral pustolovščino, da sem lahko samo prikimal.

Zdaj pa: »Sprememba načrta!«

Dvignil sem se iz postelje, da bi prebral sporočilo.

»Najprej vse najboljše, sine! Zdaj si polnoleten in sam odgovoren za svoja dejanja! Sprememba načrta je naslednja: še vedno greva v soboto, še vedno priletiva v Los Angeles na LAX, še vedno se usedeva v isti avto, kot ga imaš na linku, le da ne greva proti severovzhodu, temveč proti jugovzhodu.«

V mislih sem si prevrtel smeri neba in na navideznem zemljevidu Združenih držav skušal najti smer, ki si jo je zamislil oče. Torej desno dol namesto desno gor, sem ugotovil.

»Ne skrbi. Še bolje bo! Dobil sem karte za Brucea Springsteena v Houstonu. Tega ne moreva zamuditi. Naloži si aplikacijo Houston Rockets, da si jih boš prenesel. Poslal sem ti jih. Te pokličem popoldne; se dobiva v Cacau, dobiš darilo! Čao!«

Pogledal sem, kdaj mi je napisal vsa ta sporočila. Pred sedmo jutraj! Najbrž je bil že v pogonu, morda na gradbišču ali pa kje drugje. Nisem vedel za vse njegove posle. Sam se je predstavljal za radijskega voditelja z diplomo iz gradbeništva, a ga na radiu že dolgo nisem slišal. Imel se je za izgubljeno generacijo, saj je bil po svojih besedah rojen malo prepozno,

da bi se lahko aktivno vključil v poosamosvojitveno podjetniško dogajanje, »ko so se vsevprek delile pogače«, kot je rekel, tako da je pristal med tistimi, ki so jim ostale le drobtine.

Pregledal sem še druga sporočila. Ena babica je čestitala in pozdravljala, druga mi je poleg čestitke *fliknila* petdeset evrov, javilo se je nekaj sošolcev, ki so prezgodaj vstali in so mi zavidali, da si bom zdaj lahko sam kupoval alkohol oziroma ga bom lahko kupoval njim. Nina ni napisala še nič, najbrž je še spala, saj sva se včeraj pogovarjala dolgo v noč.

Skočil sem iz postelje, v spodnjih hlačah stopil do kopalnice, slekel majico in se pogledal v ogledalo. Osemnajst let, sem rekel tipu, ki me je gledal, kolega, polnoleten si.

Malo sem stal na miru, da bi začutil, ali se je kaj spremenilo, pogledal sem Bojanovo britvico in nekaj trenutkov razmišljal, ali bi jo na hitro potegnil po svojih brčicah in nečem, čemur bi v sanjah morda rekel brada, potem pa sem sam pri sebi odkimal in stopil na tehtnico. Počakal sem nekaj sekund, da so se digitalne številke umirile.

Petinsedemdeset kilogramov na 182 centimetrov višine. Napel sem bicepse in zapeljivo pogledal v ogledalo, potem pa se skremžil, saj sem se sam sebi zazdel karikatura.

2

»O, slavljeneček!« je rekla mama, ko sem stopil v dnevno sobo. Z Bojanom sta pila že drugo kavo ter razpravljala o Prešernovi proslavi prejšnji večer. Bojan mi je pokimal, celo vstal je in mi čestital. Mama me je objela in me poljubila na lice. Nastavil sem ji še drugo.

»Hvala!« sem rekel, in razmišljal, koliko časa moram vztrajati v njenem objemu, preden se lahko izvijem iz njega.

»Zdaj si pa osemnajst, polnopravna oseba,« je potrdil Bojan in iztegnil roko proti meni.

»Res je!« sem rekel, mu segel v roko, sam pri sebi pa zamrmral: »Kot kaže, bom to poslušal ves dan.«

Bojan je bil mamin novi partner. Ko sta se z očetom razšla pred kakimi osmimi ali devetimi leti, je bila nekaj časa sama, potem pa je začela hoditi na potovanja z neko turistično agencijo. Kmalu zatem se je k nama preselil Bojan.

Z njim nisem nikoli vzpostavil kakega močnejšega stika. Živjo, živjo, kako si, gre, v šoli vse v redu, še kar, sva ostala na nivoju površinskih pogovorov, le redko sva šla kaj globlje. Zadnje leto ali dve je delal v neki tuji firmi kot komercialist, obiskoval je lokacije na terenu, skrbel, da so njihovi izdelki na pravih mestih, v času, kar sem ga poznal, pa je nekajkrat zamenjal službo. Pred mamó je že bil poročen, imel je dva otroka, sina in hčerko, malo starejša od mene, a ju prav zares še nisem spoznal. Ni se veliko družil z njima, samo sem ter tja ga kak konec tedna ni bilo in takrat mama ni točno vedela, kaj bi počela s seboj. Ali z menoj.

Na morju je imel manjši vikend in skoraj vsak petek popoldne sta z mamó po službi pobegnila tja in se vrnila v nedeljo pozno zvečer; jaz sem ostal sam. Skrbeti sem moral zase, kakor sem vedel in znal. Od hrane do kulturno-zabavnega programa. Odkar sem imel Nino, sicer nisem bil čisto sam, vendar pa se je zaradi teh praznih vikendov precej ohladil moj odnos z mamó in v zadnjem času se z njo nisem več skoraj o ničemer pogovarjal. Nekajkrat sem ji omenil, da me v resnici ne pozna več in da sploh ne ve, kaj se dogaja z menoj,

vendar temu ni posvetila kake posebne pozornosti. Z mislimi je bila že pri naslednjem petku z Bojanom in naslednji večerji na morski obali.

Jaz pa sem se mučil z gimnazijo, na katero me je skoraj zvelkla, saj je bila najbližje našemu domu, bil sem brez ideje, kaj želim narediti s svojim življenjem ... kaj z življenjem, pojma nisem imel niti kaj želim naslednji dan ali dan za tem.

»Kaj boš zajtrkoval?« je mama skušala biti prijazna.

Ni ji bilo prav, da se z očetom odpravljam v Ameriko, *daleč je*, je rekla, ko sem ji to povedal, tvegano je, v Ameriki so zdaj same težave. Kakšne težave? sem jo spraševal, pa je samo odmahnila z roko, glej, tam dol na ameriškem jugu, tam, kjer so *rovtarji*, otroci dobivajo orožje za svoj deseti rojstni dan, *deseti*, je poudarila.

Jaz pa sem bil danes star osemnajst let in o kakem orožju ni bilo ne duha ne sluha. No, ne čisto.

Pred leti je k nam v šolo prišel strelski trener, ki je novičil mladino v svoje društvo. S seboj je imel majhen kovček, ravno smo imeli telovadbo, enemu od nas je v roke potisnil tarčo, ga poslal do zidu v prostoru pred telovadnico ter mu rekel, naj jo pritrди na zid. Potem je odprl kovček, iz njega izvlekel bleščečo zračno pištolo, pomeril z njo proti tarči in ustrelil. Stekli smo k njej. Zadel je desetico. Mi pa smo potem stekli k njemu, da bi se prijaviли v društvo.

Nekaj mesecev sem tako zavzeto treniral streljanje z zračno puško, potem pa ga opustil, ko sem na občinskem tekmovanju zgrešil ne samo črnino sredi tarče, temveč tudi tarčo samo. Od takrat v rokah nisem imel nobenega orožja več, čeprav imam od danes dalje vsaj en pogoj za posest orožja izpolnjen. Polnoleten sem.

»Si bom sam kaj pripravil,« sem odvrnil in stopil v kuhinjo.

V zadnjem času me je Bor, študent ekonomije, najboljši prijatelj in rival pri kimboksu, ki sva ga trenirala že več kot pet let, večkrat premagal. Bil je nekaj centimetrov višji, težji pa za kakih sedem kilogramov, in proti njemu v borbi nisem imel nobenih možnosti. »Štiri jajca za zajtrk,« je govoril, »potem pa dvesto sklec in tristo trebušnjakov.«

Ocvrl sem si tri jajca na slanini in s sirom, si natočil kozarec mleka, popekel toaste ter sedel k mami in Bojanu.

»Tistega z zajcem ni razumel nihče, me zanima, kako bodo to komentirali,« je rekla mama in na mobitelu pregledovala zapise na družbenih omrežjih.

Delala je v arhivu in dokumentaciji nacionalne radiotelevizije, tam pa sta se nekoč na hodniku spoznala z očetom, ki se je skušal prebiti v radijskem uredništvu. Ostalo je zgodovina, jaz pa njen del. Še vedno sta delala tam, vendar sta zdaj že dolgo pazila, da se njune poti niso križale.

»Kdo bi razumel te sodobne umetnike,« se je zahahljal Bojan.

»Kolikor smo brali Prešernove pesmi, si mislim, da bi se ob teh proslavah obračal v grobu,« sem momljajoče rekel.

»Zakaj?« je vprašala mama.

»Ha, ključni so škandali, ne pa njegove pesmi.«

Bojan je občudujoče zažvižgal in rekel z nasmehom na zobeh: »A take modrosti pridejo z leti?«

Ošinil sem ga s pogledom, se sklonil ter se za nekaj časa zakopal v hrano.

»Če sem prav slišal, smo Slovenci edini, ki imamo kulturni praznik na dan, ko je pesnik *umrl*,« sem pomenljivo rekel. »Še dobro, da je to tudi dan, ko sem se jaz rodil.«

Dvignil sem glavo in videl začudeno izmenjavo pogledov med Bojanom in mamó. Nasmehnil sem se sam pri sebi.

3

Ko sem se popoldne, počasi se je že nočilo – februarja so bili dnevi še vedno kratki in hladni –, s kolesom pripeljal do kavarne, sem očeta že opazil za mizo, kako je nekaj tipkal na mobilnem telefonu. Kot da bi začutil, da sem blizu, je v tistem trenutku dvignil pogled proti meni, me zagledal, se nasmejál in mi z roko pomahal, naj pridem notri.

Ko sem prišel do njega, se je dvignil in me čvrsto objel.

»Vse najboljše, Žan! Evo, pa si!« se je zahahljal.

Sedel sem nasproti njega in pogledal na mizo. Tam je že imel kavo ter nekaj kepic sladoleda. Sladoled februarja, sem pomislil.

»Kaj boš?« me je vprašal in pomahal natakariči, ki je bila nedaleč stran.

»Kokto,« sem ji rekel, ko je prišla do naju.

Pokimala je in vtipkala naročilo v svoj mobilni telefon.

»Še kaj?« me je spodbujal oče. »Imajo dobre sladice. Imate arachis?« jo je vprašal.

»Mislim, da je!« je živahno odvrnila natakariča in na hitro pogledala proti vitrinam, potem pa pokimala.

»To ti priporočam!« je rekel oče. »Energijska bomba. Saj jo boš skuril na treningu.«

Pokimal sem: »Potem pa to!«

Nisem se sicer rad basal s sladkorjem, a danes sem le imel rojstni dan. Natakariča je pokimala in odšla z naročilom.

»Samo na vece skočim,« je rekel oče in na mizo odložil telefon.

Pustil je prižgan zaslon, telefon pa je zavrtelo rahlo proti meni. Ker sem videl, da si z nekom izmenjuje sporočila, sem se nagnil na stran, da bi videl, kaj piše. Zgoraj je pisalo E., spodaj pa so se vrstila sporočila:

»Potem lahko res prideva?«

»Da, res.«

»Oba, s sinom?«

»Seveda. Kako mu je že ime? Žan?«

»Da, Žan.«

»Rada bi ga spoznala. Videla, ali ti je podoben.«

V tistem trenutku se je ekran zatemnil in nisem se ga upal dotakniti, da bi ga zbudil. Skozi možgane so mi švignila vprašanja. Kdo je E.? Kje je? V kakšnem odnosu je z očetom? Kdaj naj bi jo videla?

Oče se je vrnil, pogledal najprej telefon, potem pa še mene, kot da bi hotel ugotoviti, ali se je med njegovo odsotnostjo zgodilo kaj posebnega. Potem se je udobno zleknil na stolu, se na hitro ozrl naokoli in se mirno zazrl vame. To so bili tisti pogledi, s katerimi je hotel povedati kaj resnega ali pa od mene izvrtati nekaj več. Šli so mi na živce, vendar sem jih sprejemal kot del najinega odnosa.

Tudi jaz sem pogledal naokoli. Pri sosednji mizi sta z rdečim vinom nazdravljala dobrodušni sivolasec in kodrolasec s šegavim pogledom. Bila sta starejša od očeta, pred njima na mizi pa je bilo nekaj knjig, ki sta jih izmenično jemala v roke. Zdelo mi je, da govorita o njih.

»Kako, je že kaj spremembe, zdaj, ko si osemnajst?!« me je šaljivo nagovoril in se nasmejal.

Vedel je, da je zastavil precej nesmiselno vprašanje.

Zavil sem z očmi in rekel: »Za zdaj še vse isto!«

»Jutri nimaš pouka, imaš pa vozniški izpit, kajne?« me je vprašal.

Pokimal sem.

»Kdaj pa?« je nadaljeval z zaslisevanjem.

»Popoldne,« sem bil kratek.

»Kdaj točno?«

»Ti bom povedal, ko bo konec. Ne želim dodatnega pritiska. Prvič itak skoraj vsi padejo. Zjutraj greva z Borom še na en kucelj, da se zrelaksiram. Trening.«

»Kam pa?« je zanimalo očeta.

»To ima on čez. Dobiva se na avtobusni v Podutiku.«

Nekajkrat je pokimal, kot bi mu bilo vse jasno. Bor je bil skoraj edini moj prijatelj, ki ga je poznal tudi oče. Ko sva sama začela hoditi v hribe, je hotel, da mu za vsak slučaj dam Borovo telefonsko številko. Če me kdaj ni bilo pravočasno doma, je občasno tudi njemu poslal poizvedovalno sporočilo, ali je z nama vse v redu.

»Kaj si pa dobil od mame za rojstni dan?« je zamenjal temo.

Nekaj časa sem zavlačeval z odgovorom. Na živce mi je šlo, če me je spraševal stvari v zvezi z mamom.

»Denar za vozniškega mi je dala, že pred časom, saj to veš,« sem ga jezno pogledal.

»To vem, ja,« je pokimal, »kaj pa danes?«

»A nisi malo preveč zahteven s temi vprašanji?«

»A sem? Povej,« je dejal oče in se z roko popraskal po strnišču brade.

»Si.«

»Torej. Si kaj dobil?«

»Ali ni to moja stvar?«

»Imaš prav,« se je potegnil nazaj, »morda sem preveč rado-veden. Oprosti.«

Nekaj časa sva molčala.

»Glej, rad bi, da si jutri vzameš še kako uro zame. Pred tretjo bi se lahko dobila na zavarovalnici. Želel bi, da ti postaneš upravičenec mojega življenjskega zavarovanja,« je postregel s povsem novo temo.

»Zakaj pa zdaj to?« sem vprašal.

»Zdaj si polnoleten. Če se mi kaj zgodi, bi rad, da dobiš ta denar ti ...«

»Kdo pa je zdaj?« nisem razumel, zakaj to želi.

»Ali ni to vprašanje malo preveč osebno?« se je zasmejal oče.

Nasmehnil sem se sam pri sebi, saj nisem vedel, kaj bi rekel. Oče je vedno znal moje muhavosti preobrniti tako, da sem se moral soočiti z njimi.

»Do zdaj je bila tvoja mama,« je blago nadaljeval. »Ne glede na to, da sva šla narazen, tega nisem spreminjal. Zdaj pa bi.«

Poteze na obrazu so se mu zmehčale. Ko sem prišel sem, je bil ves na adrenalinu, zato je najbrž tudi tako streljal z vprašanji. Zdaj sem imel občutek, da se je končno umiril.

Ogledal sem si ga tako, kot da bi bil nekdo drug, ne pa njegov sin. Bil je približno moje rasti, nad ušesi so mu že vidno siveli lasje, vendar je bil vitek in ves čas v formi. Zdelo se mi je celo, da je v zadnjem času izgubil nekaj kilogramov, vendar jih je še vedno imel precej več od mene. S švigajočimi jekleno sivimi očmi je ves čas preiskoval okolico in iskal stik z ljudmi

okoli sebe. Ni čudno, da mu je šlo dobro tudi pri gradbenih projektih.

Vendar pa je bil glas njegovo glavno orožje. Globok in topel, sugestiven in blago zvoneč je bil točno tisto, čemur strokovnjaki rečejo radiofonični glas. Ko me je včasih poklical po telefonu, sem imel občutek, da se pogovarjam z radijskim napovedovalcem.

Oče se je zavedal vsega tega. Včasih je prepričal z globino in tonom ter spretno odmerjenimi poudarki, ne toliko s tem, kaj je govoril. Celó jaz, ki sem ga poznal vse od svojega rojstva, sem včasih nasedel na te njegove trike.

»V redu, bom poskusil priti pravočasno.«

»Pred izpitom ali po njem?« me je spet provociral, potem pa odmahnil z roko, da se je samo šalil.

»Se veseliš potovanja?« je spet zamenjal temo.

»Se. Ampak zakaj je prišlo do te spremembe? Prvotni načrt je bil čisto v redu ...« sem dejal.

V resnici je bil prvotni načrt enkraten. Los Angeles, Las Vegas in Veliki kanjon so bili že sami zase veliki trojček, ki si ga je želel v živo videti vsak, ki je bil moje starosti in ki je prvič letel čez lužo na ameriško zahodno obalo.

»Ker je to morda edina priložnost, da še enkrat vidim Brucea Springsteena igrati v živo. In tokrat celo v Ameriki, na njegovem domačem terenu. Ko sem bil mlad, sem šel za njim v München. Moj prvi koncert. Točno se spomnim datuma: torek, 18. junij 1985, olimpijski stadion. Star sem bil sedemnajst let in šolo sem šprical dva dni. Ampak to seveda ni bilo tisto pravo.«

»A samo zaradi tega bova šla čisto drugače?«

»Ne samo zaradi tega.«